

■ LEONIDA
TEODORESCU

Obiectul și subiectul

Există o opinie oarecum ciudată a unor artiști, opinie care-și face din cînd în cînd loc și în scrieri teoretice, și anume că o operă, mai exact o „lucrare”, poate modela ea singură conștiința unui cititor, spectator, ascultător etc. Este vorba de un orgoliu oarecum naiv, deoarece o operă literară poate să tulbure, poate chiar să copleșească o conștiință, dar raportul dintre o operă, să zicem literară, și un cititor (sau un milion de cititori, este același lucru) nu poate fi absolutizat. Și nu poate fi absolutizat, pentru simplul motiv că nu poate fi izolat din context.

Înainte de a aborda o lucrare, cititorul a mai parcurs n alte lucrări; fiecare dintre acestea și-a lăsat o anumite amprentă în conștiința sa; amprente au intrat în contact unele cu altele și, evident, n-au rămas în starea lor originară, ci s-au modificat în și prin conștiința cititorului.

Dacă un oarecare cititor ar fi cititorul unei singure lucrări, influența respectivei lecturi ar fi totală; dar această situație (caz-limită) este, practic, de neîntîlnit. Orice altă lectură, mai veche sau mai nouă, modifică, în funcție de personalitatea, informația și capacitatea cititorului, aprecierea asupra lucrării pe care o considerăm reper.

Dacă un spectator vede o montare cu *Hamlet* și apoi va mai vedea o piesă (indiferent: românească sau străină), această a doua piesă va intra în zona de influență a celei dintîi, iar consecința va fi un cumul de influențe. Este greu de precizat care va fi rezultanta acestui cumul.

Aceasta ar fi situația cea mai simplă: interferența a două lucrări; în realitate, ne întîlnim cu o rețea de interferențe. Nu se interferează doar două, trei sau o sută de piese, ci fapt de artă asimilate din lectura prozei, a poeziei, a eseurilor, din contemplarea operelor de arte plastice și din audierea muzicii. Deci, cel puțin sub aspectul influenței, o carte contemporană aparținînd fie unui scriitor român, fie unui străin, intră într-o zonă de o densitate extraordinară.

Dacă vom lăsa la o parte, ca autori, orgoliile puerile, vom ajunge firesc la concluzia că nu descoperim praful de pușcă (a fost descoperit oricum înaintea noastră), ci că vrem să propunem, eventual, o nouă utilizare a lui.

Orgoliile stupide trebuie să fie înlăturate. Nimeni nu va fi influențat, copleșit, zdrobit de o piesă scrisă împotriva avariției, faptului apariției piesei, în sine, e lipsit de importanță, întrucît, printre alții, au scris despre avariție și Shakespeare, și Molière. Și au scris destul de bine. Chiar foarte bine.

Și, atunci? Nu e nimic de făcut, sub aspectul influenței? Sînt foarte multe de făcut, dar sînt acțiuni cu un mare grad de dificultate, și cu cît trece timpul, cu atît gradul de dificultate crește, pentru că, inevitabil, crește și numărul lucrărilor de valoare cu care publicul intră în contact, accidental.

Lucrul de căpătîi îl reprezintă, fără îndoială, valoarea; ideea de întîlnire presupune, cum este și firesc, o competitivitate, care nu se poate rezuma la orgolii personale, pentru bunul motiv că aceste orgolii pot egua în ridicol. Prin urmare, nu poți să ignori pur și simplu faptul că au existat Sofocle, Shakespeare, Molière, Cehov sau Caragiale; trebuie să intri sau măcar să încerci să intri în zona concurenței. Evident, zona concurenței este foarte largă și nu există nimeni care să acorde certificate de garanție. Este un risc asumat, ba mai mult, este un risc care trebuie să fie asumat de orice scriitor de valoare.

Așadar, influența unei lucrări dramatice sau nedramatice asupra spectatorului sau a cititorului își află punctul de pornire în valoare. Neexistînd acest punct de pornire, chestiunea influenței nici nu se pune, oricît de mare ar fi cantitatea de intenții bune cu care este pavat drumul spre public.

O lucrare de valoare modelează un univers nou și de cele mai multe ori înedit. Valoarea arogă acestui univers o anumită strălucire și atracțiozitate, care, la un loc, facilitează contactul cu publicul. Publicul nu cere (și nici n-are cum s-o facă) o anumită lucrare, dar poate să respingă orice lucrare care nu-l interesează. Contactul publicului cu o lucrare de valoare este însă profund intim și, aș îndrăzni să spun, de o mare căldură, însoțit de un anumit grad de tulburare, pe care lucrarea în cauză o provoacă publicului, prin propria ei strălucire.

(Continuare la p. 96)

(Continuare de la p. 70)

O lucrare de acest nivel arogă o credibilitate desăvârșită faptelor din cuprins, oricât ar fi acestea, eventual, de neobișnuite — spre deosebire de lucrări mediocre care nu acordă vreun dram de credibilitate nici măcar faptelor pe care autorul le-a cunoscut sau le-a trăit personal. În acest din urmă caz, experiența de viață nu salvează nimic.

După părerea mea, și presupun că nu numai a mea, sursa valorii se află în substanța de dramă a lucrării. Evident, nu este vorba de acea îngrămădire de nenorociri,

care se întîlnesc cu o frenetică frecvență în „opera“ parascriturilor, nenorociri care uneori nu conțin măcar un umor involuntar, ci de conștientizarea estetică a substanței de dramă.

Prin urmare, problema care se pune este nu atât aceea de a dori să ai influență (dorința asta o are mai toată lumea), cât a capacității de a influența. Vorbele sfărătoare n-au rezolvat și nu vor rezolva vreodată ceva. Este (și a fost mereu) momentul de a crea cu maximă seriozitate și cu maximă profunzime. Pentru că, vorba romanilor, din nimic, nimic nu iese.

Teatrul în presa de acum un veac ianuarie 1887

Joi, 1 ianuarie, Societatea dramatică a Teatrului Național din București prezintă **Chirita în Iași** „cu preturi populare“. Asistă V. Alecsandri, care își urmărește din lojă încercatul de flori interpret, pe Matei Millo. „aproape cu lacrimi în ochi“. Ziarul **Națiunea** consemnează că „publicul din noua generație ride cu hohote“. Ionescu-Gion, cronicarul **Românului**, e încântat că noul costum al Chiritei „e o întreagă poezie“. ● E vremea balurilor mascate, pentru toate stările și pentru toate pungile. În sălile Eforie, Bossel, Dacia, la Teatrul Național... „Direcțiunea balurilor mascate nu va mai permite intrarea în bal a damelor fără mască, fie în loje, fie în sală“ (**Românul**, 10 ian.). La a „cincea serată teatrală dansantă“ a **Societății Concordia**, familiile onorabililor membri intră gratis. Dar, atenție, aver-

tizează gazeta **Volinta națională**: „O familie se compune din trei persoane, din cari numai un singur cavalier“. Ce mască pui, nene Iancule? ● În **Revista literară** a lui Theodor M. Stoenescu, dramaturgul și criticul Grigore Ventura tipărește drama **Peste Dunăre**. Reprezentația nu va atinge nici pe departe succesul **Curcanilor**, din martie 1878. ● Pentru suferindul Ștefan Iulian, marele comic al primei scene, colegii organizează un spectacol în beneficiu. În **Universul** din 12 ian. citim programul și participanții de frunte: Aristizza Romanescu, C. Nottara, Fanșeta Vermont. Și aduce obolul și tragedianul vienez Mauriciu Morisson, de origine gălățeană, în turneu la noi. A recitat monologul din **Richard III**. Avea în repertoriu și **Hamlet**... ● S-a aprins noul circ Sidoli „de pe strada Poliției vechi“. Foaia **Națiunea** e circumspectă: „paznicul plecînd, ar fi lăsat foc în sobă, din care va fi căzut un cărbune“. Intocmai ca în caragialeana **Temă cu variațiuni**, „multă lume înspăimîntată de lumină venise la locul sinistrului“. ● „Eri seară, la Teatrul Național, lojele erau adevărate buchete, numai capete de co-

pii cari rideau cu haz privind **Fata aerului**. Galeria gemea“ (**Românul**, 11 ian.).

● În întreaga lună, o singură premieră la Teatrul Național, **Patrie!** de V. Sardou. Belicoasa publicație **Resbolul** (27 ian.) dezvăluie că „fîntina din care s-a adăpat Sardou e, pe lângă arătările cronicarilor flamanzi, și Istoria revoluției Țărilor le Jos în sec. 16 de J. L. Motley“. Pe cronicarul Asmodeu(?), îl deranjează excesele melodramatice: „Pe Karlo (Manolescu), îl rog ca în ocaziunile solemne să nu se mai lovească peste stomac, căci va deveni ventriloc; încolo, complimente“. ● În schimb, Ionescu-Gion își convinge cititorii prin verb aprins: „Comitele de Ryssoor e una din acele figuri antice pe cari nenorocirile țării și nenorocirile lor private le ridică la înălțimi superbe. Un astfel de portret, o astfel de personalitate ne dă și Nottara“ (**Românul**, 20 ian.). ● În „Anunțurile **Universului**“: „La Teatrul Național, astă seară, vineri 23 ianuarie, opera **Faust** cu balet“. Trupa italiană avea sprijinul protipendadei, în timp ce actorii români cu greu își făceau loc în propria lor casă...

I. N.